

¶ Theoriegestuurde verklaringsmodellen in de godsdienstwetenschap en kerksplitsing op Urk

¶ D.H. Hak

Onder de titel *Urk als toetssteen van wetenschap. Over affiniteit als voorwaarde voor historisch onderzoek* (DNK, 43, november 1995, 62-80) bespreekt de kerkhistoricus Knetsch mijn proefschrift dat als onderwerp stagnatie in de Nederlandse godsdienstwetenschap heeft (Hak 1994). Omwille van de mij ter beschikking staande ruimte ga ik voorbij aan de persoonlijke aantijgingen – als gebrek aan affiniteit, gebrekkige kennis van de tale Kanaäns, zijn held, een niet geringe gedrevenheid, etc. – en zal ik me concentreren op de aard van de verklaring over kerksplitsingen op Urk en daarnaast wil ik de door de auteur gesignaleerde onhelderheid met betrekking tot de probleemstelling aanstippen. Met dit laatste begin ik.

De probleemstelling

De geringe bijdrage van de godsdienstfenomenologen aan de kennis van religieus handelende mensen is in het verleden door beoefenaren van de wetenschap zowel binnen als buiten de discipline gesignaleerd. Zelf ben ik er voor het eerst tegenaan gelopen tijdens de kolleges van prof. Van Baaren eind jaren zeventig. Nog sterker werden deze vermoedens op een bijeenkomst van het Nederlands genootschap van godsdiensthistorici einde jaren tachtig in Utrecht waar *nota bene* na honderd jaar van wetenschapsbeoefening nog steeds de *definiërings*problematiek van

religie centraal stond. Over stagnerende wetenschapsbeoefening gesproken!

Stagnatie in de godsdienstwetenschap werd onder meer door uiteenlopende beoefenaren van de wetenschap als Van Baal, Sierksma en Waardenburg geconstateerd; en de laatste heeft dit vrij recentelijk nog eens herhaald. Ik wil hem hier een aantal malen aanhalen zodat de lezers zelf diens oordeel kunnen lezen en hoop daarmee ook de suggestie van Knetsch te ontcrachten dat ik Van Baal en Waardenburg al te gemakkelijk voor mijn karretje zou spannen. Waardenburg schrijft:

In fact one of the great weaknesses of the whole phenomenological movement in the field of *Religionswissenschaft* (and its charm for outsiders!) was its lack of a really reasoned approach to the religious data which it tried to unravel, and its lack of critical analysis of the very concept of religion which was used (Waardenburg 1991, 32).

De godsdienstfenomenologie werd gekenmerkt door een gebrekkige benadering en een even gebrekkige analyse van religie. Vervolgens stelt hij:

By not offering a real progress in hermeneutical reflection, the phenomenology of the period of Kristensen and Van der Leeuw tolled its own death-knell and had to make place for other approaches, with new models and paradigms to study religion (Waardenburg 1991, 52).

Tenslotte nog één maal Waardenburg (1991, 54):

The phenomenological attitude, which may be characterized as that of an 'experiencing' rather than 'participant' observer and which was closely linked to a bourgeois lifestyle and an armchair type of scholarship, became obsolete (...).